

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koulutuspoliittisen selonteon luonnoksesta.

Suomalaisen koulutuspolitiikan vahvuutena on ollut tutkimusperustaisuus ja yli hallituskausien jatkuva pitkäjänteinen yhteistyö. Viime vuosina koulutusta koskien on tehty useita suuria uudistuksia. HYOL ry toivoo nyt uudistuksiin malttia ja kouluille työrauhaa.

Selontekoluonnoksen tavoitteet ovat korkealla. Tavoiteltavien toimien toteutussuunnitelmassa ei kuitenkaan ole riittävästi konkreettisia rahoitusratkaisuja tai aikatauluja. Selontekoluonnoksessa ei esimerkiksi tuoda esille konkreettisesti, miten saada heikkenevät oppimistulokset muuttamaan suuntaa.

Koulutuspoliittinen selonteko on keskeinen koulutuksen suuntaa määrittävä dokumentti, jossa käytettävään kieleen on kiinnitettävä huomiota ja jossa käytettävät käsitteet kuten "lukion arvioinnin uudistus" on syytä avata tarkasti. Selonteon luonnoksessa käytetään paikoin oppilaista ja opiskelijoista termiä "asiakas" ja opetuksesta termiä "osaamispalvelut". HYOL ry:n mielestä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen osalta olisi syytä pysyttäytyä totutuissa käsitteissä.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Visiossa mainitaan tulevaisuuden tavoitteeksi esimerkiksi ajasta ja paikasta riippumaton opiskelu, joka mahdollistuu digitaalisten välineiden avulla. Tämä ei saa johtaa lähiopetuksen vähenemiseen.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

HYOL ry pitää tärkeänä, että osallistumista varhaiskasvatukseen pyritään lisäämään. Koulutuspolkua on hyvä pidentää myös alkupäästä, koska varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikuttavuus on erityisen merkittävä niillä lapsilla, joilla on kodin kasvuympäristössä kuormittavia tekijöitä.

On tärkeää turvata kaikkien lasten ja nuorten ikätasoiset mahdollisuudet kehittää kriittistä lukutaitoa eri lähteistä. Historian ja yhteiskuntaopin opetuksella on keskeinen rooli edellä mainitun tavoitteen saavuttamisessa.

Lausuntoluonnos painottaa aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamista varhaiskasvatuksesta lähtien. HYOL ry kannattaa nuorten demokratiaosaamisen vahvistamista ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvun tukemista kaikilla kouluasteilla.

Lausuntoluonnoksessa esitetään huoli kasvavista tasoeroista sekä lasten perhetaustan vaikutuksista oppimistuloksiin. Koulut tarvitsevat riittävästi resursseja kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen. Kuten lausunnon myöhemmässä osassa todetaan, lasten ja nuorten hyvinvoinnin toteutumista ei voi edistää yksinomaan koulutuspoliittisin keinoin, vaan myös perhe- ja sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä on merkittävä tehtävä.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Lausuntoluonnoksessa kerrotaan tavoitteeksi uudistaa lukio-opintojen aikainen opiskelija-arviointi ja monipuolistaa sitä entistä paremmin opiskelijan oppimista edistäväksi. Lukiokoulutus on ollut jatkuvassa muutostilassa. Uusi opetussuunnitelma, jossa on jo uudistettu arviointia, otetaan käyttöön elokuussa 2021. On syytä miettiä onko lisä uudistukselle tarvetta tässä vaiheessa. Lukion arviointia uudistettaessa on otettava huomioon ylioppilaskirjoitukset ja niiden merkityksen kasvu valintakoeuudistuksen jälkeen.

Luonnoksessa käytettyä käsitettä "henkilökohtaistetumpi opetus toisella asteella" on hyvä avata enemmän. HYOL ry muistuttaa, että nykyiset jopa 40 opiskelijan ryhmät lukioissa eivät mahdollista henkilökohtaistettuja ratkaisuja, etenkin jos oppivelvollisuuden laajentuessa ryhmäkokoja pyritään edelleen kasvattamaan säästökeinona.

Selonteko mainitsee useita kertoja epäsuotuisan väestökehityksen ja siitä seuraavan kouluverkon karsimisen ja toisen asteen koulujen vähentämisen. Tämä on osin ristiriidassa laajentuvan toisen asteen oppivelvollisuuden kanssa, sillä se jättää monin paikoin nuorille vaihtoehtoiksi joko muuton kotipaikkakunnalta tai etäopetuksen. Koronakevät 2020 osoitti, että etäopetus ei sovi kaikille oppilaille ja opiskelijoille ja että se hankaloittaa tukitoimien antamista. Mahdollisuus lähiopetukseen on turvattava opiskelijan asuinpaikasta riippumatta.

Yläkoulun ja lukion yhdistelmävirat ovat hyvä tapa turvata pätevän henkilöstön riittävyys pienemmillä paikkakunnilla. Toisen asteen rahoituksen on oltava riittävää. Oppivelvollisuuden laajenemisen myötä rahoitusta tarvitaan erityisesti tukeen. Ammatillisessa koulutuksessa lähiopetusta vähennettiin merkittävästi jo edellisen reformin yhteydessä, mikä on vähentänyt opiskelijoiden mahdollisuuksia saada yksilöllistä tukea opettajalta ja lisännyt opettajien kuormittuneisuutta.

Yhteistyö toisen asteen oppilaitosten kesken on syytä määritellä. HYOL ry kannattaa tavoitetta, että ammatilliseen koulutukseen lisätään yleissivistäviä sisältöjä.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Luonnoksen tavoitteena on, että kasvatus- ja opetusalan koulutusta ja uranaikaista osaamista kehitetään tutkimusperusteisesti ja systemaattisesti. HYOL ry pitää tärkeänä, että lapsen, nuoren ja aikuisen oikeus osaavan, pätevän ja osaamistaan uudistavan opettajan opetukseen ja muun henkilöstön ohjaukseen on turvattava myös muuttuvissa toimintaympäristöissä. HYOL ry ja muut pedagogiset opettajajärjestöt tekevät merkittävää työtä tarjoamalla uranaikaista täydennyskoulutusta opettajille.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

HYOL ry pitää hyvänä, että pätevien opettajien saatavuuden varmistamiseksi kiinnitetään huomiota opettajien työoloihin ja työssäjaksamiseen. Esimerkiksi kotihoidontuen Helsinki-lisän poistaminen ja muutokset kotihoidontuessa vaikuttavat omalta osaltaan varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaan, samoin koulujen kasvavat ryhmäkoot, erityisen tuen oppilaiden lisääntyvä määrä yleisopetuksessa sekä erityisopetuksen huono saatavuus, jotka uuvuttavat opettajia. Opettajankoulutuksen aloituspaikkojen lisääminen ei auta, jos valmistuvat opettajat eivät jää alalle.

Nykyisellään joillain aloilla opettajista on jopa ylitarjontaa, mistä syystä on tärkeää miettiä tarkasti, mihin opettajankoulutuksen aloituspaikkojen lisääminen suunnataan.

Luonnoksessa esitetään tavoite uudistaa opettajan kelpoisuuksia. HYOL ry pitää tärkeänä, että opettajien kelpoisuusvaatimuksia aineenopetuksen osalta ei lasketa. Ammattitaitoiset opettajat ovat suomalaisen koulun keskeinen vahvuus.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisille nuorille tarvitaan hyvin kohdennettuja tukitoimia kaikissa oppiaineissa. Nykyisellään tuki kohdistuu HYOL ry:n selvityksen mukaan epätasaisesti, esimerkiksi laaja-alaisen erityisopetuksen resurssia kohdennetaan usein lähes pelkästään kieliin ja matemaattisiin aineisiin.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

4. luvussa esitetään huoli koulutuksen tasa-arvon heikkenemisestä, johon on syynä esimerkiksi epäsuotuisa väestökehitys ja lisääntynyt eriarvoisuus. Yhtenä keinona koulutuksen epätasa-arvon torjumiseksi lausuntoluonnoksessa esitetään digitalisaation lisäämistä. HYOL ry huomauttaa, että vaikka digitalisaatio voi vähentää koulutuksen paikka- ja aikasidonnaisuutta, huonosti suunniteltuna ja toteutettuna se voi olla myös epätasa-arvoa lisäävä tekijä. Digitalisaation lisääminen koulutuksessa lisää myös opettajien täydennyskoulutustarvetta.

Lausuntoluonnoksen mukaan eriarvoistuminen, horjuva usko demokratiaan ja tunne päättäjien etäännyttämisestä ihmisten arjesta ovat merkittäviä yhteiskunnallisia ongelmia. Taloudellinen ja muu hyvinvointi ei ole jakautunut riittävän tasaisesti, mikä on saanut monet pettymään. Tämä pettymys on ollut ainakin osaltaan syynä osallisuuden kokemuksen vähenemiseen ja protestiliikkeiden syntyyn. Näissä liikkeissä on havaittu myös tieteellisen tiedon ja asiantuntemuksen arvostuksen laskua, mikä voi johtaa koulutuksen ja oppimisen arvostuksen vähenemiseen. HYOL ry pitää yllä mainituista syistä erityisen tärkeänä, että historian ja yhteiskuntaopin opetuksen asema pysyy vahvana suomalaisessa koulutuksessa.

Ruhanen Kirsi
Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry